

Een archeologische begeleiding (AB) op de wierde Menneweer te Vierhuizen, gemeente De Marne (Gr.)

A. Nieuwhof

ARC-Rapporten 2004-09

Groningen
15 maart 2004
ISSN 1574-6887

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Op 24 februari 2004 werd een begeleidend archeologisch onderzoek uitgevoerd op de wierde Menneweer te Vierhuizen in de provincie Groningen. De aanleiding tot het onderzoek was de bouw van een schuur bij de boerderij Menneweer. Bij de funderingswerkzaamheden voor deze schuur werden enkele sporen aangetroffen die voor de provinciaal archeoloog dr. H.A. Groenendijk en de gemeente De Marne aanleiding waren te vragen om archeologische begeleiding. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van dhr. K. Beukema door de schrijver van dit rapport, mw. drs. A. Nieuwhof, werkzaam bij Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) te Groningen.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

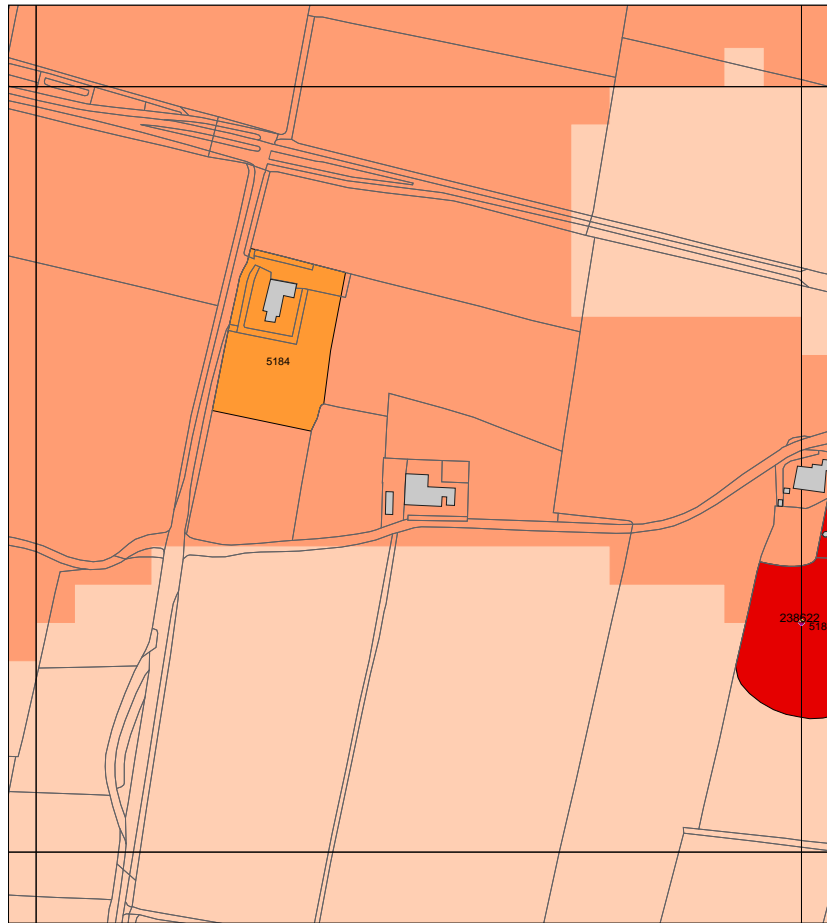
De locatie is afgebeeld op afbeelding 1. De nieuwe schuur bij de Menneweer wordt gebouwd aan de oostzijde van de bestaande boerderij. Het bouwterrein lag direct naast het erf van de huidige boerderij en was begroeid met gras en enkele bomen. De uitgegraven sleuven met het terrein daarbinnen besloegen een oppervlakte van circa 26×53 m. De huidige boerderij en de locatie van de nieuwe schuur bevinden zich op het meest noordelijke deel van de wierde. De wierde strekt zich nog enkele honderden meters naar het zuiden uit.

1.3 Objectgegevens

ARC-Projectcode	2004/040
Provincie	Groningen
Gemeente	De Marne
Plaats	Vierhuizen
Toponiem	Menneweer
Kaartblad	6F
Coördinaten	216.300/597.750
Periode	Middeleeuwen
Type object	terp
Type bodem	klei
Geomorfologie	kwelderwal
CMA-nr (Monnr)	06F-012 (5184)
CIS-code	6039

1.4 Doel en werkwijze van het onderzoek

Het onderzoek had als doel alle sporen die aan het licht kwamen bij de bouw- werkzaamheden te documenteren en bijbehorende vondsten te verzamelen. Ten behoeve van de fundering van de nieuwe schuur waren sleuven gegraven die verdiept werden op de plaats waar spanten geplaatst zouden worden. In deze verdiepte

Legenda

- WAARNEMINGEN
- HUIZEN
- GRID_1KM
- TOP10 ((c)TDN)
- MONUMENTEN**
- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- IKAW**
- zeer lage trefkans
- lage trefkans
- middelhoge trefkans
- hoge trefkans
- lage trefkans (water)
- middelhoge trefkans (water)
- hoge trefkans (water)
- water
- niet gekarteerd
- PROVINCIES

0 100 m

ROB
ArchisII

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied. De locatie Menneweer is het in oranje (voor hoge archeologische waarde) aangegeven rechthoekige terrein met het monumentnummer '5184', links op de kaart. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/ArchisII; 25 februari 2004.

gedeelten waren bekistingen geplaatst waarin beton werd gestort.

In een aantal van deze verdiepte gedeelten waren archeologische sporen zichtbaar. Tijdens de archeologische begeleiding werden deze sporen getekend (schaal 1:50), gefotografeerd en beschreven. Vondsten werden zoveel mogelijk per spoor verzameld.

2 Resultaten

2.1 Bureauonderzoek

Het bijzondere karakter van deze vindplaats was al eerder aanleiding de wierde aan te wijzen als planologisch beschermd terrein. De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein, dat wil zeggen de kans dat er archeologische resten in de bodem aanwezig zijn, is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) hoog. De wierde onderging meerdere ingrepen, in de 20e eeuw in 1900–1920, 1989, 1996 en 1998. Bij een inspectie tijdens de bouwwerkzaamheden van 1998 bleek dat er nog een duidelijk wierderestant aanwezig was, daterend uit de Volle en Late Middeleeuwen. Bij deze gelegenheid werd ook een profiel getekend (nog ongepubliceerd, RAAP). De wierde wordt genoemd door Halbertsma in ‘Terpen tussen Vlie en Eems’ (1963).

2.2 Bodemopbouw

De wierde Menneweer ligt op een kwelderwal, een natuurlijke verhoging in het kwelderlandschap die ontstond vóórdat het gebied bedijkt werd. Deze kwelderwal loopt globaal in oost-westelijke richting. De wierdedorpen Ulrum en Leens liggen op dezelfde kwelderwal. Deze kwelderwal was in de Vroege Middeleeuwen, met name de 7e eeuw, hoog genoeg om bewoond te worden, zij het dat het door de incidentele hoge vloedten toch nodig was om het woongerrein te verhogen; er werden wierden op aangelegd.

2.3 Sporen

In de funderings sleuven werden verschillende grondsporen aangetroffen. Deze sporen konden worden waargenomen in het zuidelijke en westelijke deel van het bouwterrein, op een diepte van ongeveer 50–80 cm onder het maaiveld. Naar het oosten toe daalde het terrein, en werden geen terplagen meer aangesneden. De bouwvoor had de grootste dikte in de nabijheid van de tegenwoordige boerderij. Daar was de bovengrond sterk vermengd met baksteenpuin; bovendien waren er enkele tamelijk recente afvalkuilen aanwezig. Enkele sporen met middeleeuws aardewerk bevonden zich boven lagen met modern materiaal, zoals industrieel glas en moderne bloempotscherven. Dit oudere materiaal moet door opspit in deze hogere sporen terecht zijn gekomen.

Voornameijk onverstoorde sporen bevonden zich iets verder van de boerderij, in de zuidelijke lange muursleuf van de nieuwe schuur. De sporen lagen hier onder een tamelijk schone, iets zandige kleilaag (met sporen van plagenstructuren), vermoedelijk een ophogingslaag van de wierde. De betreffende sporen waren vooral

vlekken en ondiepe kuilen met verbrandingsresten, zoals houtskool en verbrande kleideeltjes. Deze verbrandingsresten konden niet worden gekoppeld aan een ambachtelijke activiteit. Eén van de sporen, een ronde vlek, was vermoedelijk een waterput.

2.4 Vondsten

Tijdens het onderzoek werd slechts weinig vondstmateriaal aangetroffen. De vondsten met archeologische waarde waren steeds wandscherven van kogelpotten, handgemaakte kookpotten die het voornaamste middeleeuwse gebruiks aardewerk waren. Hoewel geen randen van potten aanwezig waren konden deze scherven toch, met een ruime marge, worden gedateerd. De klei was namelijk vermengd met schelpgruis. Deze schelpgruis magering werd vooral toegepast in de 9e eeuw, maar kan al voorkomen vanaf de 7e eeuw (Van Es & Verwers 1980, p. 122).

3 Conclusies

Tijdens de archeologische begeleiding van de bouwwerkzaamheden die werden uitgevoerd ten behoeve van de bouw van een nieuwe schuur bij de boerderij Menneweer op de gelijknamige wierde werden meerdere onverstoorte grondsporen aangetroffen en gedocumenteerd. Op grond van de aanwezigheid van kogelpotaardewerk met schelpgruis magering konden deze sporen worden gedateerd in de Vroege Middeleeuwen. De aard van de sporen was niet duidelijk. Er was vrijwel steeds sprake van verbrandingsresten. Bovendien was er vermoedelijk een waterput aanwezig.

4 Aanbeveling

De uit te voeren bouwwerkzaamheden ten behoeve van de schuur zullen de bodem niet verder verstoren. Daarom is verdere archeologische begeleiding van deze werkzaamheden niet nodig. Wel wordt hier gewezen op de verplichting om archeologisch vooronderzoek uit te laten voeren vóórdat opnieuw graafwerkzaamheden in de wierde worden verricht. De hoge archeologische en historische waarde van de wierde Menneweer maken een zorgvuldige omgang met dit belangrijke erfgoed noodzakelijk.

Literatuur

- Es, W.A. van & W.J.H. Verwers, 1980. *Excavations at Dorestad 1. The harbour: Hoogstraat I*. Amersfoort (Nederlandse oudheden 9, Kromme Rijn project 1).
- Halbertsma, H., 1963. *Terpen tussen Vlie en Eems. Een geografisch-historische benadering*. Groningen.